

Ako cɔncɔn dɔ xomɛ wo ji

Emɔjɔwoma

Dépot Légal 8521 du 17/11/2017
Bibliothèque Nationale 4è trimestre
ISBN 995-99919-1-439-1-8

COMITÉ DE RÉDACTION

Tribunal pour enfants de Porto-Novo

YEHOUENOU Antoine, juge des enfants

CIPCRE-Bénin

AGWU Aude, juriste

ESGB/La Passerelle

ADIHOU Aimé, médiateur

AKPLOGAN Letitia, coordonnatrice du projet

HOUSSOU Samuel, directeur exécutif

Kinderrechte Afrika e.V.

MUNSCH Elisabeth, chargée des projets

ZUG Katja, chargée des projets

KOMAREK Stefanie, chargée des projets

Tadená

DEDEFYONNYA	8
TOTJINYA	10
Womamenyadedewo	12
Enyata I : Esondege ku ebe jizinzinwo	13
Enyata II : Evi be eka caca ku jilawo	16
Alzen 1: Eka caca ese ji to ku jilawo (efu fofu le albelele me)	16
Alzen 2 : Eka caca gbalo ku jilawo (efu fofu albelele ma wa)	18
Enyata III : Ejizinzin ku jilawo be edodoasiwo	19
Alzen 1 : Evi be acewo	19
Alzen 2 : Evi do edome ku kontra be sannyi be nonomewo	20
Alzen 3 : Jila be ace kpakpa	22
Alzenvi 1 : Enu ke le jila be ace kpakpa me a	22
Alzenvi 2 : Jila be ace kpakpa be zanzan	24
Alzenvi 3 : Jila be ace kpakpa be zanzan kufo deviwo be nuwo nuti	26
Enyata IV : Evi popo le kplakpla be game zeto xome to nuti be gbegbe	28
Enyata V : Albelele be cucu	30
Enyata VI : Enudranwo wawa ku nyonnuwo ku nyonnuviwo	32
Enyata VII : Afagbiji do edodoasi ke woa wa doda deviwo gbo	34
Alzen 1 : Etodondonwo	34
Alzen 2 : Kojomeyiyimawononwo	41
Alzenvi 1 : kjofofo deviwo to	41
Alzenvi 2 : Kjofofo be afodege kufo agbenon nuti	42
Alzenvi 3: Kjofofo be afodege kufo etodondon nuti	44
VONONUNYA	45

Abréviations

BMZ : Ministère fédéral allemand de la Coopération économique et du Développement

CADBE : Charte Africaine des Droits et du Bien-être de l'Enfant

CDE : Convention des Nations Unies relative aux Droits de l'Enfant

CE : Code de l'Enfant

CIPCRE : Le Cercle International pour la Promotion de la CRÉation

CPF : Code des Personnes et de la Famille

CPP : Code de Procédure Pénale

ESGB : Espace Solidarité Globale Bénin

KiRA : KinderrechteAfrika e. V. (Droits des enfants Afrique - Association allemande de protection des droits des enfants)

MGF : Mutilations Génitales Féminines en République du Bénin

VFF : Violences Faites aux Filles et aux Femmes

Bibliographie

Esewoma yawo ye wo zan so wlon woma ya :

- La Convention des Nations Unies relative aux droits de l'enfant

- La Charte Africaine des Droits et du Bien-être de l'Enfant

- La Loi n° 2002-07 du 7 Juin 2002 et du 14 Juin 2004 portant Code des personnes et de la famille du Bénin

- La loi n° 2003-3 du 03 mars 2003 portant répression de la pratique des MGF en République du Bénin

- La loi n° 2011-26 du 9 janvier 2012 portant prévention et répression des violences faites aux femmes

- La Loi n°2012-15 du 30 mars 2012 portant Code de procédure pénale en République du Bénin

- La loi n° 2015-08 du 23 janvier 2015 portant Code de l'Enfant en République du Bénin

ƉƉƉFYƆNNYA

ESGB/La Passerelle nyi eha ɔe ke jidudu jesi ma ɔo afɔ ɔo afɔ do emɛ benɛto ke cɔna ako ɔo ɔeviwo ji so epe 1997 mɛ vɛvɛɔa nyɔnuviwo ke le vɛvesese gan ɔe mɛ a tenɔu tɔ ɔo amɛ mɛ, le xomɛ, edu, sukulu alo edo mɛ.

Kinderrechte Afrika e. V. (KiRA) nyi janmawo be eha ɔe ke le xixɛamɛ ye le ekadodo mɛ le enunya mama kudo ega zanzan be emɔ ji ku **ESGB/La Passerelle** so epe 2011 mɛ. So epe 20 eya ye be le ɔe totomɛ ɔewo to, le ekadodo mɛ kudo edɔwɔpe Afrika tɔ ɔewo a tenɔu sɔ na klɛnklɛn ku ejiwɔwɔɔ ɔe ke ɔevi kewoe le vɛvesese mɛ alo ke wo le tafuwo ɔo.

Edɔwɔpe vɛ yawo be edɔwɔwɔ le do nɔsɛn amɛ kewoe le wɔ avun ɔo ɔeviwo ta nɛ woa tenɔu po nupo so ɔeviwo be ɔe nɔti le susu gande ke la bɔ xomɛ kudukɔn wo,

fɔɔha ɔwɔwɔpɛwo (Canmi ɔwɔwɔpe ke le kpɔ nɔvisilele be enya gbɔ, CPS wo...) edumɛmɛganwo, eduviwo ku sɛnsɛn be ehawo (akɔcɔɔoamɛji be kɔmɛhawo,...), edivuwo be ehawo (ONG) kudo enyakakadɔwɔpɛwo.

Le Benɛ a, amɛ sugbɔ mu ɔena esɔn le fɔɔha be nɔkɔ o. Nɛ wo ja va klan can, wo mu wɔna akonɔta so woa be eviwo be nyɔna alo ɔe nɔti wo, enuke va nana be ɔeviwo mu gba va kpɔna axomɛ adodwe ke mɛ wo la yi nɔkɔ le o. Afɔku sugbɔ va cuna wo. Jilawo mu nya edɔɔoasi woato le ese mɔji sɔ ɔoɔa woabe eviwo gbɔ o. Le jilawo be klanklan sugbɔ mɛ a ɔeviwo cina jila ɔeka gbɔ ye jila wan mu kpɔna be lonlon ku kplankplan amɛve tɔ a tɔ hwedo wo o, ye ekacaca kudo jila ɔea sona.

So yi ejia, wo mu kpɔ dɛ dɛwiwo be aɛ be esewoma, ke tɔ edo wɔwɔ so wetri weve epe 2015 tɔ, gɔnmɛ nɛ dukɔnwɔ nywɛdɛ o, ye dɔn ye amɛ sugbɔ mu jesi esea o. E hyan be woa kankan eseamɛ nɛ dukɔnwɔ.

Fyɔha be edɔwɔpe kewoe le eduamɛwo mu kpɔ mɔnu je dɛwiwo be aɛ be esewoma nɛti nyɛdɛ o. Eduvi kudo eduvi be eha dɛwo le egbesɔsɔ mɛ be yewo la kpɛdɔ dɛvi kewoe le vevesese mɛ nɛti, vɔa enunya dɛwo, afɔdɛdɛ dɛwo kudo edɔwɔnu dɛwo hwedo wo.

Ewan nɛti edɔdoasi ke **ESGB/La Passerelle** le wɔ le ekadodo mɛ kudo kpɛdɔɛnɛtɔtɔwɔ, le enunya ku ega zanzan be emɔ ji sigbe **Kinderrechte Afrika e. V. (KiRA)** ku janmawo be canmi dɔwɔpe ke le kpɔ ekadodo ku edu kpɛteawo ku nkɔyiyi be enya gbɔ (BMZ) le totome dɛ ke la na enunya dɛlawo, le cɔn akɔ dɔ dɛwiwo ku jila kewoe le kanklan be emɔ ji le Wemɛ be edumamagan mɛ nyi enu ke mia kafu.

A cɔn akɔ dɔ dɛwiwo ji ke kpwe gba nyi enunya nana xomɛwo ku dukɔnwɔ le ese be emɔ ji. Enunya kea la na ye wo la dɔ bubu na dɛwiwo be aɛwo, la wo woabe edɔdoasi nywɛ dɔdɔ woa gbɔ nɛ esɔmɛ ba fa nɛ edua. Vɔa, bubu dɔ nɛ dɛwiwo be aɛwo kpɔtɔ nyi edo gande le nkɔ na mi le Benɛ. Amɛwo le tekpɔ a tenɔu cɔn akɔ dɔ agbetɔ kewoe le vevesese mɛ wo be aɛwo ji.

Klenklenwoma ya nyi emɔjɔwoma ke wo la tenɔu zan a kankan esenyawo yi dukɔn sugbɔ gbɔ.

Miabe jro ye nyi be edo yawo nɛ yi edukɔn sugbɔ gbɔ ye ba wo edo dɔ woa ji ye susu ke nyi be dɛwiwo la nɔ vovope le tenɔu va emɛ le afidɛ kpekpe le Benɛ mɛ.

Madame Roubatou ALLASSANE ALI,
Apenɔ Adumamagan be nkɔnɔtɔ, le eduviwo be agbenɔnɔ be emɔ ji Wemɛ /Plato tɔ

Ɖɛdɛfyɔnnɔ ya, woma ya ke po nupo so akɔ cɔncɔn xomɛvɔ ji be dɛdɛto cucugban tɔ mɛ ye wo nɛn dɔ (wo dɛto le epe 2017 mɛ). Edɔdoasi ESGB/La Passerelle tɔ le ekadodo mɛ kudo ebe kpɛdɔɛnɛtɔtɔwɔ le enunya ku ega zanzan be emɔ ji nyi ejidɔ le edumamagan Wemɛ ku Plato mɛ. Fifia, e va dɔ edumamagan yeye bu, Mɔnɔ tɔ mɛ sɔ bɔ dɔ xoxwe ve Wemɛ ku Plato tɔ nɛti. Ɖɛdɛto etɔn gɔn woma yawo tɔ a epe 2023 mɛ ye wo tɔ trɔ asi so e nɛti.

TOTOTJINYA

Woma ya nyi esewoma gba nyi emojwoma ke ji la na kenklen ye a do nsen wawa do ese kewoe po nupo so jilawo be edodoasi ku ako cncn do deviwo ji. E do la nyi edowonu ne ame kewoe ji la cncn ako do eduviwo ji (fycha be edowope ke le eduamewo be edowotowo alo amegbalo be eha be be nkncntowo) ne woa tenju kankan esenyawo yi dukcn sugbo gbo. Woma ya, **ESGB/Passerelle** kudo ebe kpedoenjutitowo ye we le aldo Kinderrechte Afrika e. V. to me.

Nncome

Le Bene a ficha be jijiwomawo mu le egbesaso o. E ze be ame sugbo mu dena woa nncowo le fycha gbo o, ye wo mu nana deviwo be jijizan do fyhawoma me o. Le esrncdcdeto 100 jia, 10 nene kpwe to fyocha gbo, kptawo le aldo to dekonu mji. Ewan ye na be fycha mu do hlenhlen me nyweawo o. Afcdede kea kudo dekonu, ese ma nya nti vca e gba so ejro a to gcnme. Ese ma nya ze le deviwo be acewo jesi be emc ji kudo jilawo be edodoasi so yi woa gbo nti.

Edo so do enu kpo ke ESGB/La Passerelle be alzen ke kpna ese ku kojododo be enyawo gbo wo na epe ve a de fycn be le xome 100 ke wo xc jia, ajre le 90 nene me Jilawo wna ajre a no do apa le deviwo be nkume. Ne agbenonc kea cikc deviwaa, wo cuna woadokwe do xome ne wo mu gba no doto wo o, alo wo tona le axome a yi ci ektopome. Ne ajre a va trc gbesiagbe nua, jilawo va ma na emc ye wo mu gba dona nku deviwo be nycna o. Jilawo be kanklan nyi lcnlcncn ku enyen be ekasoso na deviwo.

Devi kewoe le se veve jilawo be kanklan to be hlenhlen me fcn le je eji. Wo nana vcnvcn ji ye so ne gadewome be eyewo ye dcn. Wo hyan be woa cncn ako do woa ji, fa ako na wo, ye woa nya enuke ja jo : ame ke gbo wo ja no o? Gakeme woa gba va kpo woa jilawo o? Ameke ye ja jo le axweame o? Xome a la gban a? Enyabyose yawo hen na vcnvcn va deviwo be agbe me; vcnvcn ke jilawo o mu tenju kpna o do woa ntc can le woa to buc kpo.

Đeviwo trɔ na akpenyewɔtɔ alo mumwinɔ. Woabe edɔwɔwɔ le sukulu ɔena kpɔtɔ, ɔevi ɔewo vonna alɔn dɔndɔn, edewo tona le axome ayi ci ekpadome alo asiwome.

Le radio be wɔna ɔewo ke me eduviwo be vona le ke ESGB/La Passerelle sɔ ɔo anyi mea, ame kewoe vona wo va pona nupo so woabe xome be ajrewo nti. Ameke la hen ɔeviwo, nyɔnu ke esron gbe edɔwɔ na, ejre le esrɔntɔwo me nyi enya kewoe va na eji eji.

Aseɔu kankan ku ame sugbɔ ɔefyɔn be jilawo mu nya woabe edɔdoasi yi woabe eviwo gbɔ o, ye o mu swe be edɔ ɔe nyi yewo tɔ o. Le kanklan be game a, sigbe le ke agbenɔnɔ le duame le ɔo nene a, nsu ye kpana ace le womea me. Susu ke nyi be jila ve a wo ɔola kpaacea, wo nlonna be alo sɔ na pona ekɔ. Eji eji a, evinɔwoye jona le axeame, ye wo mu gba ɔona eka-dodo ɔe ku woabe eviwo o; ne evito ye joa, evinɔ ɔeka ji ye ɔeviwo be agban cina. Evito mu gba byɔna enya ɔe se o.

Enu ya fon le gble ɔo eji ye be ɔola nyi tamebubu be eyan, ewan nuti ye ESGB/La Passerelle ku ebe kpedoe-nutitɔwo kpɔ be ele vevede be woa kankan ese ke po nupo so enya ya nuti. Ese ke po nupo so agbetɔwo ku xome nuti (Ese N° 2002-07 wetri enyi gon a be nkeke 24 epe 2004 tɔ ke po nupo so agbetɔwo ku xome nuti) kudo ɔeviwo be acebe esewoma (Ese N° 2015-08 wetri weve gon a be nkeke 8 epe 2015 tɔ) na ɔonuti kɔkwe ɔe so enya yawo nuti ye, sɔ bɔ ɔo esebuwo nuti a, dɔnna eto na ame kewoe dana eseawo ji. Ese ve yawo ye nyi gumekpe ne woma ya. Đeviwo be ace be Esewoma trɔ tɔ asi ɔeviwo be ace wo ji sigbe leke dwe nene vevedea edɔdoasiwo sigbe leke CADBE sɔ ɔo nene ne enusianu ba sɔgbe. Edɔwɔha kpɔ be mu hyan be ye la hlen ese yawo kpata ɔo fiye o, ne woma ya mugba kpen sugbɔ o.

Enyamēdēdē kewoe le gōnmē yawo le nyi enyagbe kewoe wo dēto le esewoma kewoe wo zan sō n̄lō woma ya.

Efudēdē : wōna alo atike dēwo be zanzan ke la tēn̄gū dē evi ke le adōmē to azan ma sun, alo nyōnu be efukōkō. (Esehēnhlēmē 3 VFF tō)

Esrōntōwo : agbetō ve, n̄sū ku nyōnu, kewoe le alb. (Esehēnhlēmē 3 CE tō)

Vifēn/dēvi : vifēn alo dēvi ye nyi agbetō dēpekpe ke mu kpō dō epe 18 o a. (Esehēnhlēmē 3 CE tō)

Asijiji akpasenēn tō : wōna ke nyi be woa nō dēfun na vifēn nē ba tēn̄gū na gbe woa dōn e gbō. (Esehēnhlēmē 3 CE tō)

Dēvia be nyōna : asixōxō dēvia be acēwo ku woabe susuwo tō dō enu kpōtēawo kpata ji. (Esehēnhlēmē 3 CE tō)

Ekposōō : wōna ke nyi be woa zin nyōnu ahosi ji be ba dē esrōn a be amēdē

Alblele : Le Benē a alblele gōnmē ye nyi be n̄sū ku nyōnu la nō eju le ese be n̄kō (gōnmēsese ke totomē ke n̄lō woma ya na sō kuđo esehēnhlēmē 123 ku 126 CPF tō n̄tū)

Atekwi soso : nyōnupe be atekwi be akpādē alo kpata soso alo enu bađa wōwō na nyōnupe. (Esehēnhlēmē 3 MGF tō)

Esrōndēdē epēdē ma dō tō : Alblele dēvi ke mu kpō dō epe 18 tō (Esehēnhlēmē 3 CE tō)

Wōna alo kōnu afōkutōwo : wōna alo kōnu ke wo kpō be wo nyi afōkutōwo ye nyi ese alo afōdēdē kewoe dekōnuwo sō dō anyi a sō na yayra evi vōa wo tēn̄gū nyi afōku nē, sigbe amasiwo, egbecukucuku dēwo, enununu akpasensēn tōwo, enudēwo zin dō ekomē nē evi, dēvi gble dō fafa gan alo zozo gan mē, edōwōwō sō evi n̄tū ku enudēwo, ke la tēn̄gū dō adyi lanmē nē, evi be esōmenywe sō kuđo efankankan be wōna dēwo n̄tū. (Esehēnhlēmē 3 CE tō)

Enudran alo enu bađa wō ku evi : enu bađa, elannu alo enudranwo nyi wōna kewoe ji be yewo la zin evi dō amējizinzin, enuteamē alo amē cu 3 dō afidē gōnmē; enu kewoe la tēn̄gū va gble evi be lanmēsensēn le agbaze mē alo etamē alo agbe nywe nōnōmē. (Esehēnhlēmē 199 CE tō)

Amēgbōdōndōn akpasensēn tō : n̄supe amēdē tō sō do nyōnupe, egbinmē alo enumē nē nyōnu alo enu dēkpe kpe sō do nyōnupe alo egbinmē nē nyōnu e n̄tō amēti a be egbe ma na. Vōa, wo dō la n̄ya be nyōnuvi ke mu kpō dō epe 16 o a be egbe xōxō mu wōedō le ese be n̄kō. (Esehēnhlēmē 3 VFF tō)

Enyata I : Esrondede ku ebe jizinzinwo

Enyabwca: nu ke ese gblon an

Ne n̄su ku nyɔnu d̄e lɔn woa n̄nɔwɔ ye ji be yewo la no agbe d̄o ejua, wo tenɔu va yi kpɔ Mer alo edumamavi woato n to be n̄kɔnɔto n̄e woa sann̄yi womawo. Ewan ye wo yɔna be alɔlele le fɔɔha gbɔ. Alɔlele wan byɔ so woa gbɔ be woa bu woa n̄nɔwɔ. N̄n̄e a n̄sua ku nyɔnua wo mu d̄o la flu woa n̄nɔwɔ o. Wo d̄ola d̄o gbe ju a sɔ d̄ewiwo.

Woa dometo d̄esiade d̄ola zan ega ye wo la no eju a sɔ wo woabe ehyanwo. Ne n̄su alo esrɔn a nyɔnu gbe ega zanzan d̄o xome be nyanwo n̄uti a, am̄e d̄eka ke le zan ega tenɔu yi kpɔ kojodotagan ye ba xɔ woma ke la zin am̄ed̄ea be ecan n̄e zan ega d̄o xomea m̄e. Alɔletɔwɔ d̄o la ji woabe n̄ope d̄o ju. Vɔa, n̄e wo mu se woa n̄nɔwɔ gɔnm̄e o a, n̄su a ye la ji xomea be n̄ope, n̄e nyɔnua tenɔu d̄efɔn be axwe ke esrɔn a jia nyi afɔku na e kudo eviawo a, kojodope la tenɔu n̄e egbe be ba yi no axwe bu ke jrwe a m̄e.

Le n̄sua ku nyɔnua dom̄e a, am̄esiame la tenɔu wo edo ke jrwe.

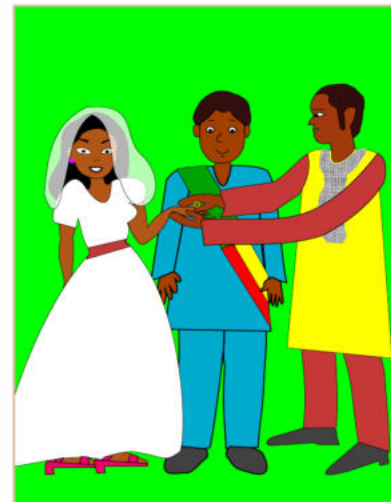

ENYA KPƆ SO ENYA NƆTI WO

Le Benɛa, mi do na go esrɔndɛdɛ ha ve : alɔlele ke fɔɔha be edɔwɔtɔ wɔna kudo ejunɔɔɔ ese be enya dɛgbɛ ma gblɔn. Ejunɔɔɔ ma to ese be emɔ ji ye bɔ le Benɛ.

Alɔlele to deƙɔnu ji can bɔ le duame. Vɔa, wo mu xwɛ sigbe alɔlele ese tɔ nɛnɛ o. Ewan nti ye mu wɔna edɔ le ese be nko o. Ye mu tenngu ɔna akɔ dɔ xomea be amɛdɛkpe ji o. Nɛ alɔletɔawo domɛtɔ dɛka va kua, amɛ kela hɛn dɛviwo ku kesinɔnu be enyawo va nyi na tukaɔa ye alɔletɔ ke le agbe a mu tenngu va kpɔna gɔmɛ le ebeacɛwo mɛ o. Ele nɛnɛ gake a, ese a nyan be wo la na agban ke la nyin jesido nɛ nyɔnu be xomɛ (Esehɛnhlɛnmɛ 42 CPF tɔ).

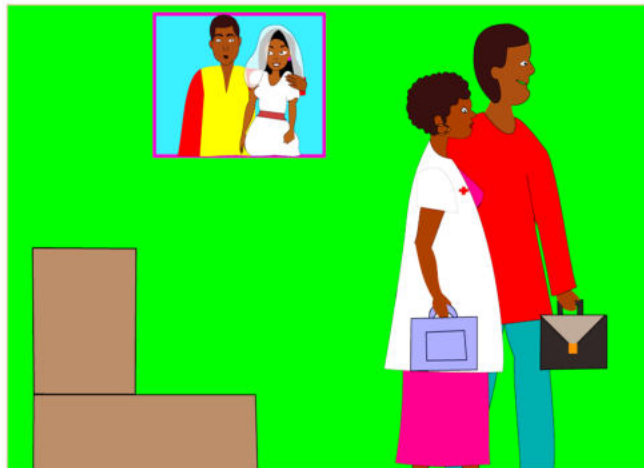
Alɔlele kpɔna nɔsu ku nyɔnu sigbe kpɛdɔɛnɔtɔwɔ le sɔsɔ miswɛ mɛ nɛnɛ. Nsua mu dɔ apɛtɔ be acɛkpakpaɔ dɔ esrɔn a ji o, vɔ gakea, e ye kpacɛ na xomea. Vɔa le Benɛa, amɛ sugbɔ kpɔna nyɔnuwo sigbe vifɛn alo «enuɔɔ kpɔ» nɛnɛ. Nɔsu nyina nɔsɛn kpata tɔ nɛnɛ. E ɔna eji eji be enu ke nyɔnu nɔtɔ sɔ ebe ega sɔ ple can mugba nyina etɔ o. Alɔletɔ sugbɔ be agbenɔɔɔ mu nyi na enu ke ese byɔ o.

Alblele dɛka ke ese jesi le Benɛ a ye nyin alblele ku amɛdɛka (Eseɛnhlenmɛ 143 CPF tɔ). Ese gbe esɔn sugbɔ dɛdɛa gakea, e le gbogbo dɛ.

Albletoɔwo, amɛsiame sɔ kuɔ nɛnɛ ke be duna ntia, dɔ la zan ega nɛ xomɛa,ɔa, mu nyi enu ke jɔna ewan o. Ega zanzan be enyan va henna ajre va. Nyɔnu sugbɔ kpɔna be ye esɔn dɛka ye dɔla kpɔ xomɛa ji. Eva jɔna can be nyɔnuwo dɛka ye jena agbagba a tenɔu kpɔ woabe eviwo ji. Eji eji le nɔsu ke dɛ nyɔnu sugbɔ be xomɛwo mɛa, evinwo ye lena ebe na woabe eviwo.

Nɛ albleto dɛ mu le na enuɔɔ o a, amɛ vegɔn a mu kena enu o alo jina be yewo la gblɔn ɛn le yewo nɔnɔ o mɛ.

Enyata II : Evi be eka caca ku jilawo

Alazen 1 : Eka caca ese ji to ku jilawo (Efu fofa le abelele me)

Enyabwca: nu ke ese gblon an

Gbwe woa ji evia, ne nsu ku nyonu de woa nnonwo le edumamavi be nkotonalo Mer be nka, ese la jesi de via. Ne nsu ku nyonu a ji evi gbwe va de woa nnonwo can, ese la jesi de via. Devi hati ve yawo la do woabe jijiwoma ye wo la sannyi woa to be xomenyiko. Jijiwoma ye dena nyi evito fyon. E la tenngu va jo be nyonu de be esron la va gbe be evi mu nyi ye to o. Ne e tenngu de enu ke nti be gblon nene gonme nywede a, ese tenngu so enya jojo nee. Ne nsu ku nyonu wo mu gba le ju o, ne wo klan an, devi ke wo eji nkeke 300 me le kanklan wan godoa, nsua ma tenngu sigbe evi nene o. Ne nyonu de fo efua, esron an do la yi sannyi womawo, wetri ton cucugban to me, le mer alo edumamavi be nkotonalo be edowope, a so defyon be eye ye nyi evitca. Ne mu we o a, evijiji be yome a de via la so end a be xome nyiko.

ENYA KPO SO ENYA NJUTI WO

Deviwo be ace be esewoma (CE) ku agbeto ku xomewo be esewoma (CPF) xɔ devi kewoe wo ji le alblele me sigbe evi ke ese jesi nene, ne enubu de mu so e nuti o a. Le dɔdonua, devi ke wo ji le alblele mea la sannyi etɔa be xome nyinko.

Esehɛnhlenme 141 CE to de efunkpekpe de to do e zin ame ke do efu ji be ba yi sannyi woma a xɔ gbe ne efua le fɔha dɔwɔto gbo; nene o a devia la sannyi etɔa be nyiko. Esewɔto ji, to ewan me be, n̄su ke le alblele me mu gba va gbe eto nyinyin ne esron a nyɔnu be efu o.

Le ete toto me kpɔ ese kewoe la na ye CE be dɔdowo kpata la tenɔu wo edo a, Bene be edua le we kpɔ be enu ke be la na ma.

Woma bu le ye wo zanna alo kojodope dena woma to a tenɔu so wo jijiwoma ne evi ne wo mu na ebe nyinko le n̄keke 30 me le fɔha dɔwɔto gbo o.

Alɔzen 2 : Eka caca gbalo ku jilawo (Efu fɔfɔ alɔlele ma wɔ)

Enyabɔca : nu ke ese gblon an

Evi le eka caca gbalo mɛ nyi dɛvi ke wo ji ye etɔa ku enɔa wo mu le alɔ le fyɔha dɔwɔtɔ gbɔ o. Wo la tɛnɔu dɛ eka caca le evi ku jilawo mɛ fyɔn le ese nɔkɔ, nɛ jilawo xɔgbɛ be yewo be evi be nyi alo wo wɔ woma dɔ eji.

Ke nɔsu ku nyɔnu sugbɔ le eju alɔ ma lea, le ese be nɔkɔ a, woabe eviwo dɔ eka caca gbalo kudo wo. Ele nɛnɛ vɔa, le kesinɔnu be enyan mɛa, dɛvi ke dɔ eka caca gbalo ku jilawo dɔ aɛ dɛka ku dɛvi ke dɔ eka caca ese ji tɔ ku jilawo nɛ wo sɔgbɛ be wo nyi yewo be evi.

Esenhɛnhɛn 141 CE tɔ ke zin nɔsu ke do efu ji be ba sannyi egbɛxɔxɔ be woma gbɛ efua be wetri etɔn gɔn a ba vɔ a, kan evi ke dɔ eka caca gbalo ku jilawo. Egbɛxɔxɔ ya le vevedɛ nɛ wo mu gba gblon be dɛvia mu dɔ etɔ o.

Enyata III : Ejizinzin ku jilawo be edodoasiwo

Alɔzen 1 : Evi be acewo

Enyabɔca: nu ke ese gblon an

Evito ku evino dola nya be dɛviwo dɔ acewo ye wo dola wo dɔ woa ji ye la na be amɛbuwo can la dɔ woa ji. Jilawo dɔ la na evi enu ke je ne ebe lanmensɛn ku ebe sinsin le nɔnɔ mɛ nywɛ mɛ. Wo dɔ la da edɔ ne, a si abɔta ne, a ne enu-ɔduku ku dɔnpe. Evi dɔ la dɔ xɔmɛ ke la cɔn ako dɔ eji.

Jilawo dɔ a kplɛ enu ke nyo ku ke mu nyo be woa wo o. Wo dɔ la do dɛviwo sukulu alo edɔ kplakpla mɛ. Jilawo ku edu kɔn a mu dɔ la zun alo po evi o. Wo mu dɔ la na, ba wo enu baɔa ke la do nkpen en o.

Ne wo ji dɛvia, jilawo dɔ la ne nyinkɔ. Edua dɔ la xwɛ sigbe eduvi nenɛ. Dɛvia dɔ la dɔ ace a gblon enu ke be kpɔ so enya nɔti fafaɔɔ. E la tɛngu do eha. E la tɛngu yi cɔci ke jrwe ne e dɔ epe a tɛngu se enu gɔnmɛ.

Alọzen 2 : Evi do edo me ku kontra be sannyi be nnono wo

Enyaboca: nu ke ese gblon an

Gbwę devia ęe la to edo kpankplan jia, e ęo la ęo epe 14 ne hwe kaka ye e ęo la vo exo aden le sukulu. Le apeto, jilawo alo amekegbo be le ku ęevia mea, wo ęo la sannyi kontra ke wo njo ye edowoto ke kpna edo be enya gbo la da asi ęo eji. Ame ęekpekpe ke da ese kea ji, ne nyin evito, evino, ame ke gbo ęevia le alo edokplapea be apeto can, ese la don eto ne

Ese gbe na apeto ke mu ze to epe 25 nuti o a be ba xo edokplavi ke mu ze to epe 18 nuti o.

ENYA KPƆ SO ENYA NJUTI WO

Nɛ ba tɛnɔ sɔgbɛ ku CDE kudo CADBE a, CE trɔ to woabe esenyawo ji. Jilawo yɛ nyin amɛ cucugbɔn ke la cɔn ako ɔ woabe ewiwo be aɛwo ji. Woa nɔ cɔn ɔ la ɔ bubu nɛ gbwɛ la na yɛ amɛbuwo la bwi.

Epe ku sukuluxɔ ke mɛ ɔɛvia jɛ gbwɛ la tɛnɔ kpɛla edɔa, jilawo ku edɔkplato ɔ la wo ɔ eji.

Edɔwɔwɔ be jijiewo :

- Yi ɔɛwiwo be aɛwo be esewoma be gɔnmɛ-
ɔɔɔɔɔ edua ji, nɛ hyan sɔ to nɔnmɛ ke sɔgbɛ
ku miadenuwo.

- Byɔ/fyɔn woma kewoe ɔ ewi be epe ku
sukuluxɔ ke mɛ be jɛ.

Alɔzen 3 : Jila be ace kpakpa

Alɔzenvi 1 : Enu ke le jila be ace kpakpa me

Enyabɔca: nu ke ese gblon an

Nɛ efu mu kpɔ ɔo wetri 3 o a, jilawo ɔo la na ye Mɛr alo edumamavi be nkɔntɔ la nya be nyɔnua fo efu. Nɛ wo ji ɔɛvia vɔa, jilawo ɔo la yi kpɔ edumemegan ɔɛkawo ke a tɛnɔu xɔ ɔɛvia be woma ke wo yɔna be “jijiwoma”.

Evito ku evino veawo kpata be ace gɔnmɛ ɔɛvia la no kaka la ɔo epe 18. Wo ɔo la wo enu ke nyɔ nɛɛ. Wo ɔo la co ako ɔo eji nywɛɔ, a jo emɔ nɛ, a co ɛ, a lebe nɛ, ye a nɛ kplakpla nywɛ. Wo ɔo la do ɔɛvia sukulu alo a swɛ ɔo edɔkplape. Jilawo ɔo la na ye woabe evi la do eha nywɛ ye ma le edo o. Wo mu ɔo la wo enudran kwi o.

Wo ɔo la wo ke je ye enu ke nyi ɔɛvia tɔa, wo la le be nɛ nywɛɔ, a pote nywɛɔ. Ace ke jilawo ɔo ɔo evi jia, wo ɔo la zen le bubu me na enu ke nyɔ nɛ ɔɛvia. Jilawo alo amɛ ɔɛkpekpe ke le kpɔ ɔɛvia jia, ɔo la jo emɔ nɛ, nɛ ba haya nywɛɔ.

ENYA KPO SO ENYA NJUTI WO

Le CPF alo CE me can, esewato dowe be evito ku evino veawo ye do jila be ace do devia ji. Jila be ace wan byo edodoasi ku ejizinzin dewo so woa gbo so yi devia gbo.

Ejizinzin be enuwo nyi enu ke woa zan, kplakpla ke woa na ku agbe nywe ke wo a zan yi devia gbo.

Elenene gakea, jila sugbo sɔna ejizinzin yawo pona eko. Ewan nana ye evi sugbo mu kpɔna gome le woabe ace me o Edodoasi cucugban jilawo to ke nyi jijiwoma wawa na evia, jila sugbo mu wa ne o : evi sugbo be sukulu yi yi tɔna te do aden me do wo ma tenngu de jijiwoma ke wo byo wo to o. E ze be evi sugbo yina sukulu alo edokplape ndenkennye be enu ma du.

Wo mu do kandoeji be yewo la kpo enu de du le sukulu can o. Ke wo le ado a, wo ma tenngu doto cica nwe de o. Jila sugbo swe be Mawu ye la na enudu du deviwɔ. Soekea jia, wo mu wɔna akɔngta dekpe so evijiji nti o; nyɔnu sugbo do evi zeto amatɔ (5) nti. Le nsu ke do nyɔnu sugbo be axome a, nyɔnuwo dona adyika le woa nɔnwɔ me a kpo ame ke la ji evi wu asusiawo. Evito va dona evi gbogbo de (15 so yi 30 alo wu nene).

Le axwe sugbo me a, tɛlɛvizyɔn nɔ na sisi so ndekeme so yi ezan gan dome. Eye va tro evito do jilawo tepe. Deviwɔ kpɔna enu ke wo le defyɔnwɔ, ye wo mu do la kpo o kpata, sigbe enudran wawa, ega zogbe jiji, enu ma nyo wawa nene. Devi sugbo mu do emojto o ye enu ke wo kpo wo kpata ye woa kudo woa exlɔnwɔ jina la wa. Ku emɔ yeye ke to fifi wo, ke nɔna deviwɔ sime a, wo kpɔna gblegble be enu ku enu ma nyo wo. Ke jilawo mu nya enu ke le jo a, wo mu tenngu kanna asenɔ so enu yawo nti ku woabe eviwɔ o, ye deviwɔ va wɔna enu ke wo kpo o kpata sigbe ame gbo dɔndɔn ejro ma nɔ eme, epe de ma do ku ebe afokuwɔ. Evi popo be wɔna ke jila sugbo kpɔto le zan sigbe evi kpakpla be afɔdɛde nene, deviwɔ be esewoma (CE) gbe. Vɔa, mu nyi be evi tro efyɔ le axome ye o, do e do edodoasiwo ye ne wa enu baɔa a, wo la do eto ne vɔa enukplame be emɔ ji.

Alɔzɛnvi 2 : Jila be ace kpakpa be zanzan

Enyabɔca: nu ke ese gblon an

Nɛ ɲsu ku nyɔnu le alɔ (le ese be ɲkɔ), ye woameva yi sannyi woma le Mɛr alo edumamavi be ɲkɔnɔtɔ be ɲkɔ gbwe le dua, woamevea kpata ye dɔ ace dɔ woabe eviwo ji, nɛ ese mu va gblon enya bu so e ɲuti o ; dɔ jila dɛ tɛnɲu va wɔ enu baɗa dɛ alo ma tɛnɲu gba kpe ɲku dɔ evia ɲuti o kuɗo enu vevede ɲuti.

Ɖevi kewoe wo ji alɔ ma lea, jila ke gbɔ ɖevia lea ye dɔ ace dɔ eji. E va jɔna be jila dɛ la bu ace ke be dɔ dɔ evia ji kpata alo nɛ azandɛ. Nɛnɛ be enu jɔna nɛ le le edɔ, nɛ e le wo enudran ku ɖevia alo nɛ e byɔ amɛbu be nɛ kpe ɲku dɔ ɖevia ji dɔ ye tepe. Le amɛbu sɔ ɖɔli amɛ be nɔnɔmɛa, amɛ ke xɔ jila tepea ye la va dɔ jila be ace dɔ ɖevia ji.

Nɛ evitɔ ku evinɔ kpɔ be ye wo ma tɛnɲu gba nɔ edu o a, wo tɛnɲu kojoɖope ke la so enya na wo kuɗo woa domɛtɔ ke la yɛn ɖevia ye ba wɔ enywe nɛ a ɲuti.

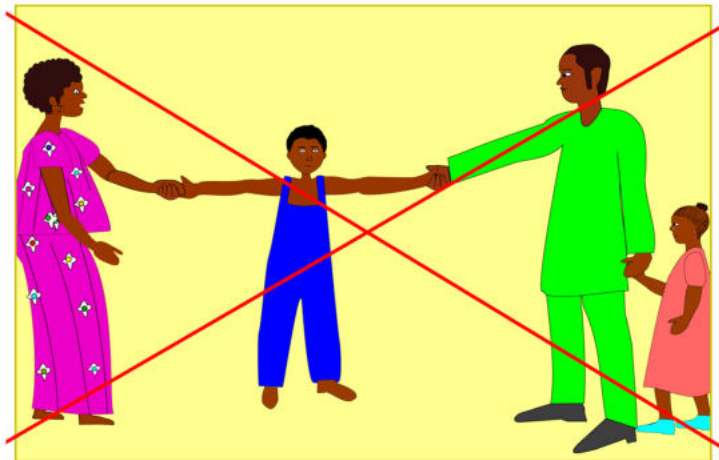
Nɛ jilawo domɛtɔ ɖɛka kua, jila be ace ke nyi edɔdoasi amɛ ke la hɛn ɖevia tɔa, la ci asime nɛ jila ke le agbea. Vɔ a, nɛ jila veawo kpata ku a, wo dɔ la can amɛdɛ ke la hɛn ɖevia.

ENYA KPO SO ENYA NJUTI WO

Ejinzinzin be nyin ne eto ku eno be wo a zan jila be ace dowoabe eviwo ji; ame sugbo mu nya nee o. Esewato dwe be le egbe ma no eju be gamea, woa yi kojodope ke la so enya na wo kudo ke la nyo de woabe evi njeti. Xome sugbo mu yina kojodope o; e kudo ese ma nya alo vovovon ne kojo be enyawo. Efen ke woa cu can nyina emoxenu : ye njeti Bene swe do e dokwe ji be kojododo wan la nyi fata. E le nene gakea, ame ke wo ja do kojo na do la cu efen dewo sigbe enya so kpo ame, kojododo be enya soso de, be njnjo de, kopi wowo ne gbefan kojo to. Mu hwe le kotokun 30 me o. Ewanwo ye na be ajrewo kpoto le no anyi dewiwo to ma so wo edo.

Ne evito kua, edukon a mu kpo ne be evino deka la tenngu hen dewiawo o. Ne wo mu xo dewiawo le esi so na woa to be xometo de o a, wo la zin eji be ne de esron a ke kua be fofa alo novi de. Dekpedea, esron a yeye a ye va dona evito do dewiawo ji. Evito yeye wan sora dewiwo be kesinonuwo so trona eto ye so kpea, mu lena ebe na dewiwo o.

Alozenvi 3 : Jila be ace kpakpa be zanzan do deviwo be enuwo nti

Enyabwca : nu ke ese gblon an

Vifen ma tenngu wo enuwo kpata sigbe ameganxo nene o, ne mu kpo do epe eve to le wi me (18) o. Evi la tenngu xo enuwo sigbe kesinonu nene : ega alo axwe alo anyigban. Ke mu kpo do epe a tenngu tse zanzan o a, eto alo eno ye la no kpo eji kaka devia la sin.

Vca ne ame ke le kpo devia be enuwo ji be nyona mu sogbe ku devia to o a, e do la ji amebu ke la kpo devia be enuawo ji. Ne wo dogo cukadawo a, wo do la yi kpo kojodoto ke le enya jia.

ENYA KPO SO ENYA NJUTI WO

Nε jila dε ku kpoa, evia la xɔ kesinɔnu ke be gble dε nε wo. Jila ke le agbe a, dɔ la lebe na dεvia be enuwo sigbe «xome megan nye», nene a tenɔu va wo akonɔta nε dεvia nε e sin a.

Enu ke jɔna ye nyi be dεviawo be kesinɔnuwo a, woaji-kpɔɔwo zanna wo sigbe woa nɔ be enu nene. Enu ke jɔna ye nyin be, nε dεvia va sin a, enu dεkpe mu gba kpɔɔna o.

Nε wo le kpefun le be lele nε dεvio be enuwo mε a, eviji-kpɔɔ wo dɔ la yi kpɔ kojodɔ ke kpɔna dεviwojikpɔkpɔ be enyawo ji.

Etavwen tɔ le Bene a, jilawo be jizinzin yawo dεkpe mu nyina wɔwɔ o. Ye le Bene a, evi ke dɔn jila yi kojome a wo mu kpɔ nε nywede o.

Evi nye xɔ! fifi ke wo dɔ epe18 a, anyingban ke enɔ wo gble dε na wo gbwe ku a, e ya

Enyata IV : Evi popo le kplakpla be game ze to xome to n̄uti be gbege

Enyabɔca : nu ke ese gblon an

Wo gbe evi popo ɔ̄kpekpe kudo alo, ekɔn, esɔba, eba, ebanye nye le sukuluwo, edɔkplapewo, evixɔpewo kudo fychaku amɛgbalo be edɔwɔpewo.

Fycha ɔyana amɛwo nɛ wɔ ɔ̄o ese ji le tepe yawo ye enu ke la do abi evi n̄uti, enudran wɔwɔ ku amɛɔ̄kpɔto be enuwo la ɔ̄ɔɔa.

Vevedodo nɛ agbaze evi to a sɔ dɔn eto nɛ alo a sɔ zin eji a xɔ eyan le en mɛ nɛ nyi enu ke ese gbe a.

Nɛ amɛ ke wɔ nɛnɛ be enudran, vededo nɛ amɛ nyi fycha dɔwɔto alo le wɔ edɔ ɔ̄o fycha be akɔn̄ta mɛ a, wo la kplwɛ yi kojo mɛ.

ENYA KPO SO ENYA NJUTI WO

Eba ku esoba zanzan le sukuluwo, edokplape ɔ don eto ne evi nyin nu ke CE gbe a. Vɔa, mu nyi ewan nɔti ye woa kpɔ evi sigbe efɔ nɛnɛ o ɔoa e ɔo edoɔasi w, ye nɛ e wɔ enu baɔa, wo la don eto ne vɔa le kplakpla be emɔ ji. Amɛ kewoe la cɔn akɔ ɔo deviwo ji wo ɔo la kpe nku ɔo enya ya nɔti.

Edɔwɔwɔ be jijiewo :

- Topoɔo nana cicawo ku edokplape be apɛwɔwɔ so leke CE gbe eba ku esoba zanzan sɔ kpla evi nɔti.
- Topoɔo nana cicawo ku edokplape be apɛwɔwɔ so leke wo la don eto ne evi a sɔ kplan enwi nɔti.

Enyata V : Alɔlele be cucu

Enyabɔca : nu ke ese gblon an

Nɛ ɲsu ku esɔn a mu gba le eju o, ma emɔ alo cu woabe alɔlele a, woameveawo kpata kpɔtɔ le nyin amɛ ke la hɛn woabe eviwo. Ke jilawo mu gba le axwe dɛka mɛ o a, wo la sɔ dɛvia dɔ etɔa, enca alo amɛdɛ ke la tɛnɲu hɛn dɛvia nywɛdɛ dɛ gbo.

Nɛ jilawo le alɔ le fɔɲha gbɔa, kojodope ye cuna alɔlelea, ye e ye gba gblonna jila ke gbo dɛviwo la nɔ a. Gbwɛ ba dɛ gbefan wan toa, kojodope wɔna akɔnɲta so ke la nyɔ na dɛvia le ebe tamɛ, enuzanzan ku kplakpla xɔxɔ mɛ. E va jɔna gadewo mɛ ye wo sɔna dɛvia dɔ asime nɛ amɛbu zeto etɔ ku enɔ ɲuti. Nɛ gbefan gblon nɛnɛa, mi dɔ la nya be ewan ye la wɔ nywɛ nɛ dɛvia wu kpɔtea wo. Gbwɛ be la dɛ gbefan wan, kojodoto tɛnɲu byɔ eynan-mejikpɔ le dukɔn amɛ, gbwɛ la so enya.

Jila ke mu kpɔna dɛvia ji gbesiagbe o a, dɔ la sɔ ega dɔ alɔ jila vegɔn a nɛ ba tɛnɲu cu enuɖuɖu ci, sukulufen, ku lanmesɛn be enuwo.

Kojodoto ye gblonna nɛnɛke be duna ɲuti. Jila wan dɔ la dɔ aɛ a tɛnɲu kpɔ eviawo alo a po nupo ku wo nɛ e jroa.

ENYA KPO SO ENYA NJUTI WO

Nε jilawo le alo le fycha gbo alo nε wo nɔ eju le agban nana godo can, woabe klanklan henna efunkpekpe deka hame va nε deviwo.

Le jilawo be mama, albele be cucu alo ejunɔnɔ be vɔvɔ gamea can, evihenhen be ace deka kpo deviwo do :

- lɔnlɔn be ekacaca la nɔ anyi ku jilaveawo

- Jila veawo be ace kpakpa la nɔ deviawo ji, nε kojoɔope mu gblɔn enyabu de kuɔo enu baɔa de njuti o (sigbe jila la dɔn evi gbo nene.

- Edɔdoasi jila to kpoto nyi jilaveawo to.

Ke la wo nywe nε devia ye do la nɔ eta, nε egbe mu le eju nε jilaveawo ke ja klan alo cucu albele alo ewan yome.

Gakeme jilawo le klan, wo do la do egbe eju a po nupo so amεke gbo deviwo la nɔ, ebelele na wo, woabe sukulu yiye, kpakpla xoxo alo edo kplakpla, ace a tenɔu dɔsa va kpo deviwo ku evi la nɔ amεgbo vide be ace nejila ke gbo deviwo mu le o to.

Jila ke gbo deviwo mu le o a, le ega ke be duna a mea do la do asi deviwo be ebelele, atike peple, sukulu kudo edokpakpla be enyawo be ega zanzan me.

Nε devia to amεganxo vɔa, woa tenɔu de ebelele be efen cucu be agban jo le eko nejila ke cuna efen wan.

Ele nene gakea, jila ke gbo evi sinsin yawo lea, nε alonu mu le esi o a, e la tenɔu byo ega be alɔdo jila dea.

Enyata VI : Enudranwo wawo ku nyonuwo ku nyonuviwo

Enyabwca : nu ke ese gblon an

Asijiji akpasinsinto so yi vifen alo nyonu gbaa, ye nyi leke amede la de egbe, la zan nupo dewo, wana dewo, enu-
gho, anedowo eji eji do vifen alo nyonu ji a tenngu so ezin
eji ye nemu jro o can, wo a don egbo.

Amegbodondo akpasensento ye nyi be, nsu ye o, nyonu ye
o, nsuvi alo nyonuvi, epe dekpekpe ke be do can, ke so
enu de, alavi alo nsupe do nyonu alo nyonuvi, epe dekpe-
kpe ke be do can, le ma jro me, ne gba nyi vide can ; alo
ke la zin nsuji be ne so ebe nsupe alo enude kpekpe do
nyonupe yeto. Ne wo so do enume alo edo dekpekpe me
le ame ke ji wo zin a nuti.

Ame ke nyi amegbodonto akpasensento ye nyi ame dekpe-
kpe ke so ebe nsupe alo enubu do enume, egbinme nyo-
nupe alo edo bu dekpekpe me le amede nuti.

Efudeke nyi emu xexe na efu be sinsin nywede. Efu ke
dokitabe wo ne de kpwe nyi efudeke ke ese xo egbe na.
Amedekpekpe ke zin ame ji a tenngu don e gbo, ke don
amegbo le akpasensen me alo ke de efu le nu gonme a,
ese ladan eto ne.

ENYA KPO SO ENYA NUTI WO

Nyɔnu ku nyɔnuviwo a, e jɔnna eji ejibe wo zinna woa ji ne woa de efu, wojina asiwo akpasensento, wo dɔnna woa gbo akpasensento, wo zinna woa ji ne woa de esɔn ke kua be fofo alo nɔvi, wo sona nyɔnupe na wo alo wo so wo so jina ega.

Jila dewo alo amɛ ke gbo evi le dewo zinna woabe evi nyɔnuvi ji ne ba de efu a tɛngu trɔ yi sukulu alo edɔkpla kpla mɛ.

Nsu dewo can zinna woa sɔn wo ji ne woa de efu le nɔnɔmɛ baɔa dewo mɛ, ɔo a wo mu ji na la do efu wo alo ega mu le woa si ne woa tɛngu kpo xomɛa ji o.

Efu deɔe yawo hɛnna efunkpekpe gande va, le agbaza ku eta mɛ, ne nyɔnu/nyɔnuviwo sigbe konɔ trɔtrɔ alo eku nɛnɛ.

Edɔwɔwɔ be jijiewo :

- Na topoɔo ku enunya nyɔnuvi ku nyɔnuwo so woabe aɛ, edoɔasi ku edudran kewo wo wɔna ku wo nɔti
- Na topoɔo jilawo ku enubaɔa-dositɔwo so etodɔndɔn ke ese so ɔo anyi nɔti
- Fyɔn emɔ amɛ ke ji enu yawo jo ɔo ne ba tɛngu yi alɔdɔxɔpe alo etopoɔonyasepewo.

Enyata VII : Afɔgbiji dɔ edɔdoasi ke woa wɔ dɔda dɛviwo gbɔ

Alɔzen 1 : Etodɔndɔnwɔ

Enyabɔca : nu ke ese gblon an

Le efu dɛdɛ mɛ

Nyɔnu dɛkpekpe ke dɛ efu alo ji ye yea dɛ efu to emɔ dɛkpekpenu, nɛ nyi e ntɔ be efu alo amɛbu tɔ can, ese la dɔn eto nɛ ye be la wɔ epe 5 sɔ yi 20 le egakpamɛ, ye la cu efɛn sɔ Kotokun 200 sɔ yi kotokun 500 dɔ fɔcha be adaka mɛ.

Etodɔndɔn yawo ke ye la yi na amɛ dɛkpekpe, zeto efunɔa ntɔti, ke kpɛdɔ nyɔnua ntɔti alo ji be yea dɛ efua nɛ.

Nɛ efudɛdɛ ya hɛn eku va na nyɔnua, wo la sɔ amɛa ke gakpa. Amɛ ke po alo do abi nyɔnu efunɔ ntɔtia, la wɔ epe 2 alo 3 le gakpa mɛ, ye be la cu efɛn sɔ kotokun 100 sɔ yi kotokun 200 dɔ fɔcha be adaka mɛ.

Amɛ ke, le manya mɛ do abi efunɔ ntɔti ye dɔn ye efu kɔa, la wɔ so wetri 3 sɔ yi epe 2 le gakpa mɛ, ye la cu efɛn kotokun 100 sɔ yi kotokun 200 dɔ fɔcha be adaka mɛ.

Amɛke sɔ to wɔna alo nupo mɛ ji ewwin alo dɔn nyɔnu dɔ efukɔkɔ mɛ alo e nyi kɔnɔjɔdɔwɔtɔ vɔa mu kpɛdɔ nyɔnu ntɔti le evijiji be game o a, ese la dɔn eto nɛ ye be la wɔ ntɛke 8 sɔ yi epe dɛka le gakpa mɛ.

Ɖokita alo nyɔnu evijinamɛtɔ ke wo mu na egbe gbwɛ be dɛ efu o a, dɔ la sɔ ega ke be kɔa do fɔcha be adaka mɛ, ye wo la kɔ edɔwɔnu ke be zan wo le esi. Nɛ enyi fɔcha dɔwɔtɔ a, wo ma gba cu wetri kuku be efɛn nɛ o kaka sɔ yi epe 2. E la gba wɔ ntɛke 8 sɔ yi epe dɛka le gakpa mɛ.

Nɛ wo mu ɔ̃ evi nyikɔ woma mɛ le fɪsha gbɔ o

Amɛ ɔ̃kpekpe (evitɔ, evinɔ, ɔ̃kita, kɔpɛfɔ, nyɔnu amɛ-ganxo, evijinamɛtɔ) ke kpɔ evi ɔ̃ jiji tepea, ɔ̃ la gblɔnna Mɛr alo edumamavi be n̄kɔntɔ be edɔwɔpe. Nɛ mu we kaka ze n̄keke 21 n̄uti o a, e la cu eto dɔndɔn be efen so kotokun 25 sɔ yi kotokun 50 ɔ̃ fɪsha be aɔakawo mɛ.

Ɖɔkita, nyɔnu evijinamɛtɔ, alo nyɔnu ameganxo evijinamɛ tɔ ke mu sɔ evi kewo wo ji le ebe kɔnn̄ji be woma yina Mɛr alo edumamavi be n̄kɔntɔ be edɔwɔpe o a, ese la dɔn eto nɛ.

E la cu efen so kotokun 50 sɔ yi kotokun 200 ɔ̃ fɪsha be aɔakawo mɛ. Wo ten̄ɔ le e ɔ̃ gakpamɛ sɔna n̄keke 15 sɔ yi 30.

Nɛ enudran be nyi ye be wɔ alo nɛ e wɛ le manya mɛa, ese la nyɛ le dɔmɛ na n̄keke 30, ye ebe wetrikuku cia, wo la sɔ do fɪsha be aɔaka mɛ.

Nɛ Kɔpɛfɔ alo ekɔmɛfɔ ɔ̃ nya be wo ji evi ma yi kɔnn̄ji le ebe aɔɛkpakpanɔpe ye mu gblɔn nɛ fɪsha jijiwoma dɔwɔpe o a, ese la dɔn eto nɛ, e la cu efen so kotokun 25 sɔ yi kotokun 100 ye be la nɔ gakpamɛ so n̄keke 15 sɔ yi 30.

Nɛ wo gble evi ɔ̃ alo zin eji be nɛ yi byɔ enu

Amɛɔ̃ ke gble evia alo evi ke le egbɔ ɔ̃ɛa, ese la dɔn eto nɛ. E la ten̄ɔ wɔ kaka yi epe 5 le gakpamɛ, ye be la gba cu efen kaka yi kotokun 250.

Amɛɔ̃ ke dɔn alo zin evi ji ɔ̃ɔɔa enubɔɔgbe can, ese la dɔn eto nɛ. E la ten̄ɔ wɔ kaka yi epe 2 le gakpa mɛ ye be la cu efen so kotokun 100 sɔ yi kotokun 250.

Ne amede wu evi

Amwede ke na ye evi ku alo ke wu evi le vasa, ebo wawa, vodun linlin de mea, la yi gakpame la wo epe 5 so yi 20, ye be la cu efen kotokun 200 so yi kotokun 500 do fyaha be adakawome.

Amede ke mu le lebe na evia o a, la wo so epe 5 so yi 10 le gakpame, ye be la cu efen kotokun 100 so yi kotokun 250 do fyaha be adakame.

Ne wo wo funnya alo do vevesese na evi

Ame dekpekepe ke wo funnya ku devi dea, ne devia mu ku o can, la wo epe 5 so yi 20 le gakpa me, ye be la cu efen so kotokun 500 so yi milyan deka do fyaha be adakawo me.

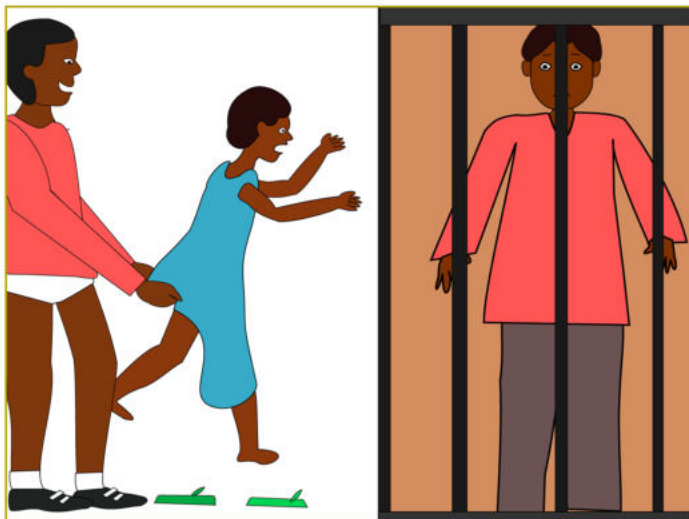
Vaa, ne evito alo evino nto ye wo enu yawo ku evia, e la no gakpa me kaka la ku.

Nɛ wo dɔn vifɛn gbɔ akpasensɛntɔ alo nɛ ameganxo dɔn vifɛn gbɔ

Amɛdɛ ke dɔn alo ji la dɔn vifɛn gbɔa, esɛ la dɔn eto nɛ. E la wɔ epe 2 sɔ yi 5 le gakpa mɛ, yɛ bɛ la cu efɛn sɔ kotokun 100 sɔ yi kotokun 250 dɔ fɔyha bɛ aɖakawo mɛ. Amɛbu alo dɛvia bɛ jila kewoe sɛ enya yɛ dɔn ejia can, eto dɔndɔn dɛka yɛ la yi na wo.

Evitɔ, evinɔ, amɛdɛ ke gbɔ dɛvia le alo ke dɔ aɖɛ dɔ dɛvia ji, ke dɔn dɛvia gbɔ le akpasensɛn mɛa, la wɔ epe 15 sɔ yi 20 le gakpamɛ, yɛ bɛ la cu efɛn kotokun 500 sɔ yi

milyɔn 5 dɔ fɔyha bɛ aɖakawo mɛ. Amɛbu dɛkpekpe ke wɔ nɛnɛ bɛ enu alo ji la wɔ nɛnɛ bɛ enu ku dɛvi dɛa, la wɔ epe 10 sɔ yi 15 le gakpa mɛ, vɔa nɛ dɛvia mu kpɔ dɔ epe 13 o a, wo la tenɔ sɔ amɛa ke gakpa faa. Evitɔ, evinɔ, amɛdɛ ke gbɔ dɛvia le alo ke dɔ aɖɛ dɔ dɛvia ji ke nɔ ehame sɔ wɔ enudran yi nɔɔnupe dɔ evi jia, esɛ la dɔn eto nɛ. Wo la sɔ ke gakpa yɛ bɛ la cu efɛn sɔ milyɔn dɛka sɔ yi milyɔn 10 dɔ fɔyha bɛ aɖakawo mɛ.

Nɛ wo cu afɔ evi bɛ aɖɛ buwo ji a

Enu ke wo ɲɔ dɔ esɛ mɛ nɛ evi bɛ nɔɔna, wo dɔ la dɔ bubu nɛ. Amɛ ke mu nyɛ alo da esɛ ya ji a la wɔ sɔ wetri 6 sɔ yi epe 5 le gakpa mɛ, yɛ bɛ la cu efɛn sɔ kotokun 150 sɔ yi kotokun 500 dɔ fɔyha bɛ aɖakawo mɛ.

Jila dɛkpekpe alo amɛdɛ ke le kpɔ evi ji ke gbe bɛ wo ma si abɔta na dɛvia o a, esɛ la dɔn eto nɛ. E la wɔ sɔ wetri dɛka sɔ yi 2 le gakpa mɛ, yɛ bɛ la cu efɛn sɔ kotokun 25 sɔ yi kotokun 250 dɔ fɔyha bɛ aɖakawo mɛ. Jila dɛkpekpe alo amɛdɛ ke gbɔ evi le alo ke le kpɔ dɛvi dɛ ji ke gbe bɛ wo ma da edɔ nɛ o, wo ma nɛ atike nɛ edɔ ba vɔ nɛ o, wo la dɔn eto nɛ, yɛ bɛ la wɔ sɔ wetri 3 sɔ yi epe 2 le gakpa mɛ, yɛ bɛ la cu efɛn sɔ kotokun 250 sɔ yi kotokun 500 dɔ fɔyha bɛ aɖakawo mɛ.

ηkpennu wawa ku vifen alo vifen zanzan so yi ebe
ηsu alo nyonyupe a so xaga

Amε dεkpekpe ke tα alα alo ke zan vifen be ηsu alo
nyonyupe ku enudran, jizinzin, adan kankan alo le avo mε
so wα enuδε kpekpe alo ke ji la so wα enuδεa, ese la dαn
eto nε. E la wα so epe 2 so yi epe 5 le gakpa mε, ye be la
cu efεn so kotokun 100 so yi kotokun 500 dα fycha be
aδakawo mε.

Eto dαndαn yawo la trα have nε dεvi ke ηuti wo wα enu
yawo dαa mu kpc dα epe 13 o alo nε enubaδawαtα zan
kandoeji alo aceδoameji be ekadodo ke le e ku dεvia mε
(le kpawε mε: sigbe jijime alo amεgbαnαxomεtα nεnε.

Amε dεkpekpe ke zan evi so yi ebe ηsu alo nyonyupe a so
xaga a, ese la dαn eto na ecan ye ba tenju kaka yi epe
10 le gakpa mε, ye be la cu eto kotokun dαndαn be efεn
kaka yi milyαn 5.

Nɛ amɛdɛ lɛ evi, fin vifɛn alo sɔ evi do awoba

Amɛdɛ kɛ lɛ, fin, na yɛ wo fin evi alo sɔ evi wla dɔ ebe axomɛ nɛ woa tɛngu fin jo, va wi alo wɔ enu-dranbuwo kwi a, la nɔ gakpa mɛ kaka sɔ yi eku.

Amɛdɛ nɛ yi jila can, kɛ fin dɛvi dɛa, la nɔ gakpa mɛ nɛ epe dɛka sɔ yi epe 5, yɛ bɛ la cu efɛn sɔ kotokun 500 sɔ yi milyɔn dɛka dɔ fyɔha bɛ aɖakawo mɛ. Vɔa, nɛ wo mu va kpɔ dɛvia o alo wo va kpɔ dɛvia lɛ kukua, amɛ kɛ wɔ nɛnɛ bɛ enua la nɔ gakpa mɛ kaka sɔ yi eku gbe.

Amɛ dɛkpekpe kɛ sɔ evi na alo xɔ evi lɛ amɛdɛ gbɔ yɛ xɔ alo sɔ ega alo kado na, la xɔ eto dɔndɔn yɛ la nɔ gakpa mɛ na epe 2 sɔ yi epe 5, yɛ la cu efɛn sɔ kotokun 250 sɔ yi milyɔn dɛka dɔ fyɔha bɛ aɖakawo mɛ.

ENYA KPO SO ENYA NUTI WO

Le CE mēa, esewato na donjuti susu ke nyi leke wo la na nko enudran desiadē dō, ye be so afodede yi vifen gbo ke da ese ji sugbo dō anyi ku eto dōndōn ke la bō dō e nūti nē amē kewoe la cu afō dēviwo.

Le eto dōndōn yawo mēa, sugbo mu le san o. Wo tri wu eto dōndōn ke le ese kewoe le san ye cō ako dō dēviwo ji mē, dō wo ji be woa dē enudran wōwō le tamē nē amēwo (kpōwē : le ese kewoe le san mēa, amē ke dōn dēvi ke dō epe 13 gbo le akpasensēn mēa la wō epe 20 le akpasensēn dōwōwō mē le gakpa mē ; vōa, esehēnhlēmē 345 be alōzēn 2 CE tō dwe be wo la sō amēwan ke gakpa). Nēnēke efēn ke wo la cua, wō kwē yi ejī. So fifia amē dēkpekpe ke kpō evijiji tepe alo nya be wo ji evia dō la yi gblōn le fycha dōwōpe, nēnē wo a, ese la dōn eto nē. Zeto evijilawo nūtia, e kan nyōnu amēganxō evijinamētō, evijinamētōwō, dōkitawō, kōpe/ekō mē fywō...

Evi gbledē, evi dōn dō enubycbyc mē, vōsasa alo evi dōn dō kōnu baḡa mē nyi ese ji dada dō yeyewo. Ese ji dada dō yeye kuḡo vifen be nyōnupe alo nysupe (amēganxō la dōn vifen gbo, woa a xō vifen gbo dō kaji, agbetō la dōn elan gbo, a sō nyōnuwō dē na emejrowo, dēviwo sō dō ashawo wōwō mē) kewoe mu le san le cō wo kojodōdōseganmē o a, CE va sō wo dō anyi. Eto dōndōnwō kpata lō sō fifi.

Edumemeganwo
cōn ako dēviwo kpata ji
Eto dōndōnwō kpata
lō sō fifi

Enyabwca : nu ke ese gblon an

Kojođoto đeviwo to do ace do enya đekpekpe ke kan đeviwo ji ; ne nyi womawwo, agbezanzan alo eseji-dada be nyawo can.

Ame đekpekpe, ne nyi vifeñ can, la tenngu so enya kpo kojođoto đeviwo to, a sanma enude ke be kpo alo enude ke jo do eji ye cu afo đeviwo be ace ji.

Kojođoto đeviwo to nto la tenngu so enya de ke kudo đeviwo nti so wo edo.

Alazen 2 : Kojomeyiyimozonzonwo

Alazenvi 1 : Kojođoto đeviwo to

ENYA KPO SO ENYA NUTI WO

Kojođoto đeviwo to wo le kojo-đopewo. Wo le ne amesiame, le egbeswo ye wona edogande a so con ako do devi ke wo be ace ji wo cu afo do.

Kojođoto đeviwo to nto la so enya de ke kudo đeviwo nti so wo edo mu bo o, veveda ke đeviwo be ace be esewoma to mu jiji wo.

Alọzenvi 2 : Kojoḡoḡo be afḡḡe kuḡo agbenḡḡo ḡuti

Enyabḡḡa : nu ke ese gblon an

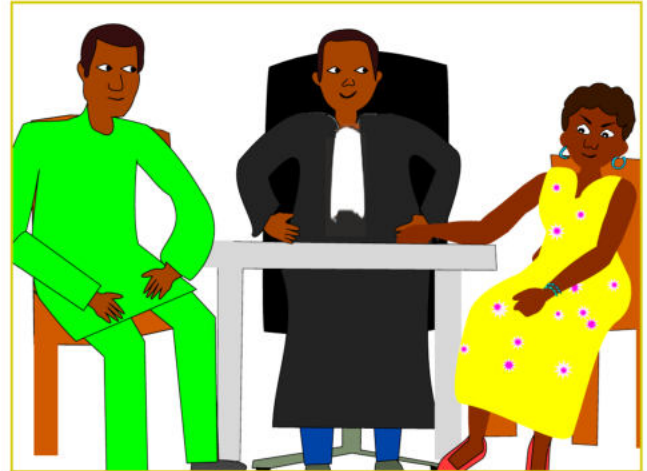
Le mama, alḡlele be cucu alo klanklan mēa, esrḡnto awo domḡto ḡeka tenḡu ḡlḡ enu ḡoḡa kojoḡoḡo be ḡkḡḡto alo kojoḡoḡo ḡeviwo to a byḡ be yewo be evi ba nḡ ye gḡḡ.

E ḡo la sḡ byḡbyḡwoma ya ḡaḡo kojoḡoḡo be womaḡaḡoḡo ye a cu efen kotokun tḡn. Nē ba tenḡu so enya kojoḡoḡo ke kojoḡoḡo be ḡkḡḡto can alo kojoḡoḡo ḡeviwo to la yḡ ye a ḡoto esrḡntḡveawo alo amē ḡekpepke ke la tenḡu ḡe enya a gḡnmē nē nywḡḡe. E tenḡu na be woa byḡ enya ḡukḡn a. Nē ewo eyawo kpata vḡ a, a tenḡu ḡe gbefan to be ḡevia la nḡ jila ke byḡ be nē nḡ yegḡḡa gḡḡ alo jila ke mu ḡlḡ enuḡe o alo amēbu gḡḡ sḡ kuḡo ke la nyi nyē na ḡevia ḡuti.

Nē eya ke wo sḡa mu je eji nē amēke byḡ be ye a xḡ ḡevia o a, e tenḡu trḡ byḡ eyamēso so bu ye kojoḡoḡo ḡe la trḡ kpḡ enya ye la ḡe ebe gbefan yeye to.

Evijikpḡkpḡ be aḡe ke wo sḡna jila ḡea, wo tenḡu trḡe faa nē jila vegḡn a ḡefyḡn be afike ḡevia lea nyi afḡku na ebe sinsin nyē, akḡjeanyi ku agbe nyē zanzan.

Afḡḡe a tenḡu sḡ byḡ be jila ke gḡḡ evi mu leo can ḡo la nḡ cu efen nē, ḡevia be ji kpḡkpḡ can tona emḡ ku ese ḡeka wo ji (mi tenḡu da ḡku kpḡ Enyata IV gḡn a ke po nupo so enya ya ḡuti).

ENYA KPO SO ENYA NUTI WO

Leke mi le agbe dọ le eduamea danna ye jila sugbo mu tenngu sọna enya sọ yi kojodope a byo be evi ne no yegbo o.

Ega ku game ke enyamesosoa xona can xena emọ ne ejro a sọ enya yi kojodope jilawo to.

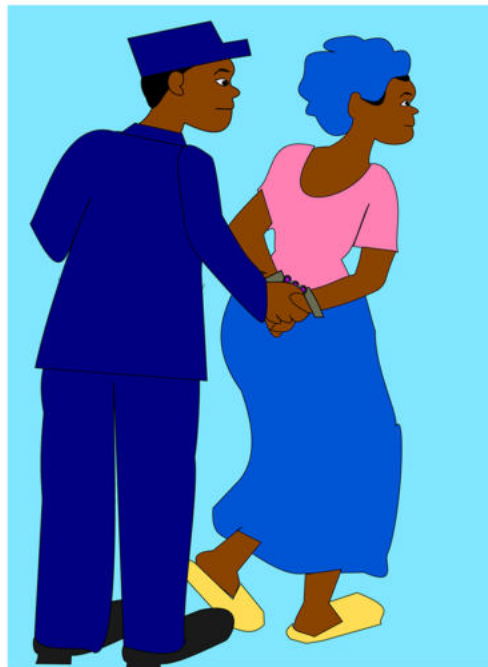
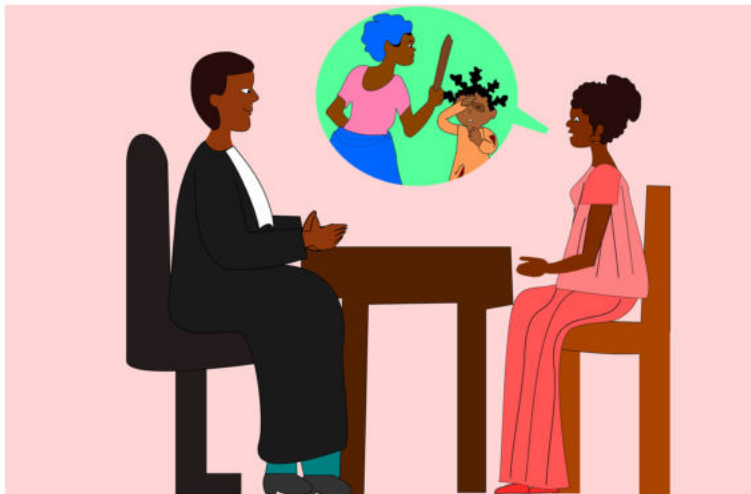
Afọdẹde ya can, esrıntowo ku dukon a mu nye nywede o. Eji eji a, jila ke kojo gblon be e la no na ega ne woa no kpo devia jia mu wona dọ eji zedeka o. Ne amea ni fychadowatca, wo dena ega le wetrikukuci eto me. Voa ne amea ni alonudowatca, ke ebe aledudu mu nyina deka o, ye mu dọ adakavi eto dọ egadadope o a, e dena efun be woa de ega a ne amea, ne gbe efen a cucu a.

Alọzenvi 3 : Kojoḡoḡo be afọḡḡe kuḡo etoḡoḡo nṹti

Amẹḡkepekpe, vifeh n can, la tẹnnu so enya kpọ kpovitwo, kojoḡoḡo gan ku kojoḡoḡo ḡeviwo tọ, a sanma alo a na ale so afọcucu ḡeviwo be ese be enya ḡe ji.

Totomewo le a tẹnnu so cōn ako ḡo amẹ amẹ kewoe sanma enya ku amẹ kewoe kpọ enu tepe wo. Amẹwanwo be nyiko tẹnnu nọ wlawla mẹ.

VỌVỌNUNYA

Esewoma ke cón alo amesiame ku xome wo ji le Bene a kudo deviwo be esewoma nyi kojododo be dawonu ke cón akwón dọ deviwo ji, a gba cu emón na enudran desiadé ke kpanjko deviwo be ace wo le woa be xome o.

Eji eji a, le Bene a, xome wo va dona go cukađa kpanjko eka caca deviwo tawo alo jila be ace kpakpa ku kesinonu be enya wo, enu nene tawo dona jilawo be edodoasi do ngbedome ne nsu ku nyonu a mu gba le eju o, ma emó alo cu woabe alalele a.

Ewan nana ye, devi ke wo ji do du wo ye va se na veve. Ewan me ye CE ku CPF de emón dadé ne woa tenngu hen devia dọ xome ke nyón nea, ye wo la tenngu cón ako de eji nywede a. Ese Bene tawo kpanjko deviwo be ace wo, doe be kaka wo la doepe 2025 meá, «Bene be deviwo kpata dọ la nọ xome, edukón ku edu keme wo la cón ako dọ wo ji nywede a, ye wo ma wó enudran kwi woa, ye wo ma de efun wo, ye wo ma zan devia sọ ji ga woa, ne ame kewoe ji la cón ako dọ deviwo ji kpata la ndu a tenngu wó do a nywede.

Nenea, le esewona ke cón ako dọ deviwo ji, be esehlén-hlén yeye wo meá :

- “Jijiwoma” wawa ne devia be woma ke wo dola wo le nkeke 10 meá, wo sọ yi nkeke 21, ye wo gba va sọ yi nkeke 30,

- edowawa jila wo tó kpanjko woa be viwo,

- Ne woa tenngu sọ enya kpó kojodoto deviwo tó,

- Ne kojodoto deviwo tó ntu ó enya de ke kudo deviwo ntu sọ wó edó,

- Ese ji dada dọ yeyewo (evi gbledé, evi dandón dọ enubycbyc me, ameganxo la dón vifén gbó, vifén a xó vifén la dón vifén gbó dọ kaji, agbetó la dón elan gbó...)

- Esebawo ke va tri wu eto dandón ke le ese kewoe le san wo me a, cón ako deviwo ji nywede.

Voa ne esenba woanwo kpata la tenngu wado nywede a, amesiame dọ la wó ebe dọ a le ke be je dọ a, ye woa sọ eseba sọ po ameke wo wó enudran kpanjko deviwo gasia game.

Edoṣṣṣ be jijiewo dṣewo, ke la dṣn ye dṣewo la nṣ
xomṣ ke ye mṣ woa cṣn akṣ woa ji le nywṣṣ a, ye jila
wo a tṣṣṣ wṣ woa be dṣ nywṣṣ kpanṣṣ dṣewo :

- Na nṣ dṣvio a dṣ gṣmṣṣṣ dṣ enugan ke be nyin nṣ
ṣsu ku nyṣnu a le alṣ le fyṣha gbo.

- Do zozo lanmṣ nṣ kṣṣji dṣṣṣṣ wo (nyṣnu amṣganxo
evijinamṣṣ, nyṣnu evijinamṣṣ, dṣkita) nṣ woa na nṣ
evinṣ wo yi dṣkita a yi kṣṣ efu a, woa po ṣpo na wo so
ese ke gblṣn be ṣsu ke do efu nṣ a ba yi sannyi egbe
xṣxṣ be woma be ye e do efua, nṣ wo ji dṣvia can, wo
a tṣṣṣ wṣ jijiwoma nṣ dṣvia le ṣkeke gban mṣ.

- Na nṣ aṣṣṣ kankan ba nṣ anyi le jilawo ku dṣewo
mṣ, dṣ lanmṣṣṣ kuṣṣ nyṣnupe ku evijiji be enyawo,
kudo enyan bu wo ke kan dṣewo ṣuti).

- Na nṣ wo a yi kṣṣ amṣ ke la tṣṣṣ wṣ ye egbe la nṣju
gakemṣ cukaṣa va nṣ anyi a.

- Na nṣ jila a dṣ gṣmṣṣṣ be dṣewo be kesinṣnuwo
a, mu nyin woa tṣwo, wo dṣ la lebe na dṣvia be enuwo
a tṣṣṣ va wṣ akṣṣṣ nṣ dṣvia nṣ sin a.

- Na nṣ egbe a nṣ du nṣ amṣ kewoe le wṣ avun dṣ dṣvi
wo ta wo.

- Wṣ dṣ nṣ ese ke wo sṣ daṣṣ a sṣ kṣṣ dṣewo ji le CE
mṣa, wo a tṣṣṣ kṣṣ ṣku dṣ eji nṣ woa zen.

- Na nṣ dṣvio ku jila ke mu gba le du o, a dṣ gṣmṣ-
ṣṣṣ be nṣ jilawo va klan can, wo dṣ la wṣ woa be dṣ
wo kpanṣṣ dṣewo, ye wo dṣ la dṣ egbe ju a gblṣn.

- Do zozo lanmṣ nṣ dṣewo nṣ wo a yi kṣṣ amṣke la
tṣṣṣ do alṣ wo le woa be dukṣn mṣ a, gakemṣ wo a
be jilawo be egbe mu gba le ju woa.

ESGB/LA PASSERELLE

02BP425 Porto-Novo

Directeur Exécutif : HOUSSOU Samuel

Tél : (229) 97 87 48 83

Coordonnatrice de Projet : AKPLOGAN Letitia

Tél : (229) 97 44 49 55

Approuvé

par :

- ♦ La Direction Départementale du Secteur des Affaires Sociales de l'Ouémé et du Plateau
- ♦ Le Tribunal de 1ère instance de Porto-Novo

**Avec le soutien technique
et financier de :**

Avec le soutien financier de :

